

ВИКОРИСТАННЯ ДІЛОВИХ ІГОР У ФОРМУВАННІ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОНФЛІКТІВ

У статті проаналізовано необхідність застосування ділових ігор у формуванні готовності майбутніх соціальних педагогів до розв'язання професійних конфліктів. Розкрито значення ділової гри, як методу активного навчання. Розглянуто ділову гру як дієву форму навчання, що дозволяє активізувати самостійну діяльність майбутніх соціальних педагогів в реальних професійних ситуаціях. Окреслено структурні компоненти ділових ігор, функції ігрової діяльності та етапи проведення. Визначено загальні умови організації та проведення ділової гри в процесі підготовки майбутнього спеціаліста. Виділено вміння, що формуються в процесі організації ділових ігор. Висвітлено переваги методу ділових ігор.

Ключові слова: ділові ігри, функції ігрової діяльності, етапи проведення ділових ігор, педагогічні цілі, переваги ділових ігор.

В статтє проаналізовані необхідність применения деловых игр в формировании готовности будущих социальных педагогов к решению профессиональных конфликтов. Раскрыто значение деловой игры, как метода активного обучения. Рассмотрены деловую игру как действенную форму обучения, позволяет активизировать самостоятельную деятельность будущих социальных педагогов в реальных профессиональных ситуациях. Рассмотрены деловую игру как действенную форму обучения, позволяет активизировать самостоятельную деятельность будущих социальных педагогов в реальных профессиональных ситуациях. Определены структурные компоненты деловых игр, функции игровой деятельности и этапы проведения. Определены общие условия организации и проведения деловой игры в процессе подготовки будущего специалиста. Выделены умения, которые формируются в процессе организации деловых игр. Освещены преимущества метода деловых игр.

Ключевые слова: деловые игры, функции игровой деятельности, этапы проведения деловых игр, педагогические цели, преимущества деловых игр.

Постановка задачі в загальному вигляді. На сучасному етапі розвитку освітнього простору в Україні виникла гостра необхідність орієнтації змісту і технологій навчання на розвиток індивідуальності майбутнього спеціаліста, які б у максимальній степені були спрямовані на професійне вдосконалення під час фахової підготовки. Тому саме досягнення високого рівня професійності майбутніх спеціалістів є стратегічною метою сучасної професійної освіти.

Навчання у вищому навчальному закладі вимагає від майбутнього фахівця як професійно значущих знань, так і особистих творчих здібностей. Сучасний фахівець повинен володіти низкою знань та вміти їх застосовувати у практичній діяльності. Вважаємо, що при організації фахової підготовки майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності необхідно використати весь арсенал наявних способів активізації резервних можливостей студента, зокрема, ділові ігри, основне призначення яких полягає в тому, що вони наближають навчання до професійної діяльності,

сприяють розвитку особистості студента як майбутнього фахівця.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Основні положення теорії ігрової діяльності було сформульовано і розроблено Л. Виготським, І. Зязюном, Л. Рубінштейном, А. Смолкіним. Проблемам використання ділових ігор у навчальному процесі присвячені дослідження А. Айламазяна, М. Арстанова, А. Асмолова, А. Вербицького, С. Мельникової, К. Підкасистого, В. Платова, В. Рибальського, Ж. Хайдарова, П. Щербня, Л. Яворського. Поряд із цим досить детально технологію гри як форму організації та вдосконалення навчального процесу досліджували С. Занько, Ю. Тюнніков та С. Тюннікова, які зробили висновок, що теорії розвитку проблемного навчання досить широкі.

Невідповідність стану розвитку конфліктологічних умінь майбутніх соціальних педагогів потребам сьогодення, а також роль у цьому процесі ділових ігор обумовили напрямок наших досліджень. Відзначимо, що ділова гра спрямована на розвиток умінь аналізувати конкретні

практичні ситуації і приймати рішення, в ході гри розвивається творче мислення, а також шліфуються уміння професійного характеру.

Тому, **мета статті** – на основі аналізу наукових джерел та емпіричного досвіду визначити необхідність та результативність застосування ділових ігор у формуванні готовності майбутніх соціальних педагогів до розв’язання професійних конфліктів.

Виклад основного матеріалу.

Розкриваючи значення ділової гри як методу активного навчання педагога, сучасна дослідниця Т. Хлебнікова [8], довела наявність значних можливостей щодо використання цієї гри в реалізації навчальної, розвивальної й виховної функцій освіти, створенні оптимальних умов для творчої діяльності особистості. Адже ділові ігри дозволяють студентам оволодівати вміннями, аналізувати проблемні ситуації й знаходити вихід з них, учитися експромту в умовах дефіциту часу й інформації. Ділові ігри, як зазначають науковці [1; 6], на відміну від інших традиційних методів навчання, дозволяють більш повно відтворювати професійну діяльність майбутніх соціальних педагогів у загальноосвітніх навчальних закладах, на основі системного підходу виявляти проблеми і причини проявів конфліктних ситуацій, оцінювати кожен із варіантів вирішення даного роду конфліктів. Саме тому, застосування навчальної гри дозволить створити умови для творчої самостійної діяльності майбутнього соціального педагога, який, аналізуючи різні ситуації й рольові позиції, навчається аналізувати та знаходити вихід з різноманітних конфліктних ситуацій які неодноразово зустрічаються у педагогічному житті школи. Отже, однією із вимог до ділових ігор, в нашому випадку, є імітування найбільш характерних елементів діяльності майбутнього соціального педагога загальноосвітнього навчального закладу, максимальне наближення до реальності, що зумовлює необхідність урахування специфіки і умов діяльності конкретного закладу чи відповідних структурних підрозділів [5].

Перевагами методу ділових ігор є те, що він дозволяє:

– розглянути певну проблему в умовах стислого проміжку часу;

– відпрацювати певні навички виявлення, аналізу і розв’язання конкретних виробничих проблем;

– доповнити отримані в процесі вивчення навчальних дисциплін циклу професійної та практичної підготовки теоретичні знання для орієнтації в нестандартних ситуаціях у майбутній професійній діяльності;

– сконцентрувати увагу на головних аспектах проблеми і встановлювати причинно-наслідкові зв’язки.

У нашому баченні, саме ділова гра моделює реальний педагогічний процес, безпосередньо учасниками, їхніми рішеннями, дозволяє штучно відтворювати реалістичні, професійно і життєво значущі для майбутнього соціального педагога конфліктні ситуації. Тим самим у процесі ділової гри учасники «проживають» події в ігровій формі, що дозволяє відпрацювати професійно важливі навички і вміння.

Ми підтримуємо бачення Л. Романишиної та С. Калаур [7] у тому, що ігрова діяльність виконує такі функції, як: комунікативну (засвоєння діалектики спілкування); ігротерапевтичну (перемога труднощів, які виникають у різних видах життєдіяльності); діагностичну (сприяння самопізнанню); соціалізаційну (включення в систему суспільних відносин). Ділова гра дає можливість студентам не боятись помилок і активізувати власний творчий потенціал, причому учасники гри стають конкретними носіями виробничих відносин, які складаються в колективі. Проведення майбутнім соціальним педагогам ділових ігор сприятиме вияву у студентів самостійності, творчого підходу до розв’язання конфліктних ситуацій, самореалізації в конкретній соціальній ролі.

У нашому розумінні безпосередньо проведення ділових ігор складається з таких етапів, як:

– підготовка учасників гри;

– вивчення ситуації, яку слід розглянути;

– опрацювання інструкцій та інших додаткових матеріалів;

– проведення самої гри;

– аналіз, обговорення та оцінка результатів проведеної гри, коли здійснюється обмін думками, дискусія, захист учасниками своїх рішень та висновків.

Під час побудови, підготовки і проведення ділової гри доцільно створити реальну обстановку, у якій студенти виступатимуть виконавцями конкретних ролей. Ролі повинні мати проблемний характер, а їх розподіл має відбуватися з урахуванням індивідуальних можливостей і схильностей, соціального статусу студентів [4, с. 55]. Таким чином, можна визначити загальні умови організації та проведення ділової гри в процесі підготовки майбутніх спеціалістів. Насамперед кожна ділова гра повинна мати певну мету та тему, причому тема гри повинна бути ваговою, представляти значний практичний і навчальний інтерес. У процесі гри повинен мати місце динамічний процес відтворення реальності. Ділові ігри повинні бути систематичними та попередньо плануватися (учасники повинні мати час для ознайомлення з темою гри та підготовки до неї). Варто також враховувати безперервність ділової гри (під час гри учасників нічого не повинно відволікати); необхідно визначити достатню кількість вправ для закріплення того чи іншого вміння, бо зайві вправи призводять до зниження активності, уваги, а отже, – до погіршення якості роботи. Зазначимо, що викладач, який використовує гру не може перетворювати її на самоціль (суттєвим є не стільки отримання правильної відповіді, скільки розуміння ходу дій, вчинків гри, вміння їх аналізувати, узагальнювати, робити правильні висновки). Вважаємо, що перед початком ігор потрібно проводити інструктаж, у якому визначається мета гри, її завдання, умови (бажано, щоб студенти наприкінці гри самі визначили, які вміння формує дана гра і для чого вони потрібні). Ми повністю поділяємо думки С. Занька та Ю. Тюникова у тому, що «для досягнення успіху ділової гри потрібна хороша підготовка її учасників, готовність змагатися, гласність та висока керуваність» [2, с. 4-5].

Ділові ігри, які ми використовуємо у процесі формування готовності майбутніх соціальних педагогів до діяльності з розв'язання професійних конфліктів, повинні виконувати певні педагогічні цілі як дидактичного так і виховного характеру. Зокрема, дидактичні педагогічні цілі гри полягають у закріпленні системи знань у галузі конструювання ділової гри; удосконаленні навичок прийняття

колективних рішень; розвитку у студентів комунікативних умінь. У свою чергу, виховні педагогічні цілі передбачають спонукування студентів до творчого мислення, вироблення установки на практичне використання ділової гри, подолання психологічного бар'єра у спілкуванні.

Зазначимо, що залишаючись педагогічним процесом, навчальна ділова гра є відтворенням контексту майбутньої спеціальності у її предметному і соціальному аспектах. У такій грі реалізується колективна форма навчальної діяльності, а також моделі діалектики професійної діяльності. У процесі гри засвоюються норми професійних та соціальних дій, а також принципи безконфліктного спілкування [7]. На основі нашого власного досвіду щодо проведення ділових ігор виділено такі вміння, що формуються в процесі їх організації:

- оперативне приймання рішень у непевних і складних ситуаціях;
- проявлення лідерських та ділових якостей;
- орієнтування в конфліктних ситуаціях та правильне їх розв'язання;
- критичне оцінювання вірогідності наслідків своїх рішень.

Ігри формують особистісні якості майбутнього фахівця в процесі навчання за такими напрямками: формування професійних якостей; формування готовності до майбутньої фахової діяльності; розвиток творчого мислення; підвищення почуття обов'язку в професійній діяльності. Формування виокремлених професійних якостей сприяє успішному виконанню професійних завдань у подальшій діяльності майбутніх фахівців. Як зазначають науковці «уміле використання ділових ігор сприяє підвищенню пізнавальної мотивації навчання, налаштуванню на позитивну доміную» [3, с. 24-26].

Зіставляючи ділові ігри з традиційними формами проведення занять, можна зробити висновок про те, що вони мають ряд переваг, а саме:

- у процесі ділової гри досягається вищий рівень спілкування, ніж при традиційному навчанні, оскільки ділова гра реалізує конкретну діяльність;
- ділові ігри – це колективна діяльність, яка дає змогу брати в ній активну участь всій групі в цілому і кожному члену групи зокрема;

Питання педагогіки

– виконання різноманітних завдань дає конкретний результат, завдяки чому у студентів виникає відчуття задоволення від власних дій, бажання ставити і виконувати нові завдання;

– у ділових іграх формуються навички налагодження контакту, правильного сприйняття й оцінювання партнера як особистості; вироблення стратегії і тактики спілкування, а також вибору при цьому найбільш відповідних форм і засобів [4, с. 56].

Висновок. При організації практичної підготовки майбутніх соціальних педагогів

до діяльності з розв'язання професійних конфліктів слід послідовно впроваджувати у навчальний процес використання ділових ігор. Ігрова діяльність містить у собі потужні можливості для розвитку особистості студента. У пізнавальному полі навчальної гри створюються насамперед оптимальні умови для розвитку мислення, уможливується оволодіння та передавання майбутнім фахівцям культурних норм і правил професійної діяльності. Усе це, на нашу думку, сприятиме повною мірою комплексній реалізації професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів.

Література

1. Воропаєва Т. С. Психологічні механізми стимуляції інтелектуальної активності студентів / Т. С. Воропаєва // Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції «Наукові засади реформування вищої освіти в Україні». – К., 1994. – С. 147-152.
2. Занько С. Ф. Игра и учение / Занько С. Ф., Тюников Ю. С. Тюнникова С. М. – М., Ассоциация «Профессиональное образование», 1992. – Ч. – 1,2.
3. Захарченко Н. В. Ділові ігри в навчальному процесі / Н. В. Захарченко // Актуальні проблеми трудової і професійної підготовки молоді: збірник наукових праць. – Вип.10. – Вінниця: ДОВ Вінниця, 2004. – С. 22-27.
4. Катеруша О. П. Ділові ігри як засіб пізнавальної діяльності студентів / О. П. Катеруша // Вища школа. – 2009. – №12. – С. 53-60.
5. Мещерякова М. М. Качество подготовки врача в вузе: что это такое и можно ли его улучшить? (размышления преподавателя) / М. М. Мещерякова // Врач. – 2002. – №3. – С. 46-49.
6. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті: Монографія / С. О. Сисоєва, А. М. Алексюк, та ін.; За ред. С. О. Сисоєвої. – К.: ВПЮЛ, 2001. – 502 с.
7. Романишина Л. М. Роль ділових ігор у процесі підвищення комунікативної компетентності студентів - психологів / Л. М. Романишина, С. М. Калаур // Педагогіка. – 2003. – №4. – С. 52
8. Хлебнікова Т. М. Ділова гра як метод активного навчання педагога: Навчально-методичний посібник для викладачів, слухачів ППО, директорів шкіл, керівників РУО / Т. М. Хлебнікова. – Х.: Основа, 2003. – 80 с.

Trukhan M. A. researcher of the department

USING BUSINESS GAMES IN FORMING OF FUTURE SOCIAL WORKERS TO SOLVING PROFESSIONAL CONFLICT

The paper analyzed the necessity for using business games in the formation of future social pedagogs preparedness to resolve profesional conflicts. Disclosed importance of business game as a method of active learning. Considered a business game as an effective form of study that allows to activate independent activities of future social pedagogs in real professional situations. Outlined the structural components of business games, functions of play and its stage of. Specified the general condition of the organization and holding the business game in the training of future specialists. Allocated skills that are formed in the course of business games. Highlighted the advantages of the method of business games.

Key words: business games, the functions of play, stages of business games, pedagogic goals, advantages of business games.